

Natuur in de stad

over plantensoorten en plantengemeenschappen

Joop Schaminée & Ton Denters ^{@urbane_natuur}

Zesde lustrum Plantensociologische Kring Nederland, Kolpinghuis Nijmegen

7 maart 2020

Herniaria hirsuta (Behaard breukkruid)

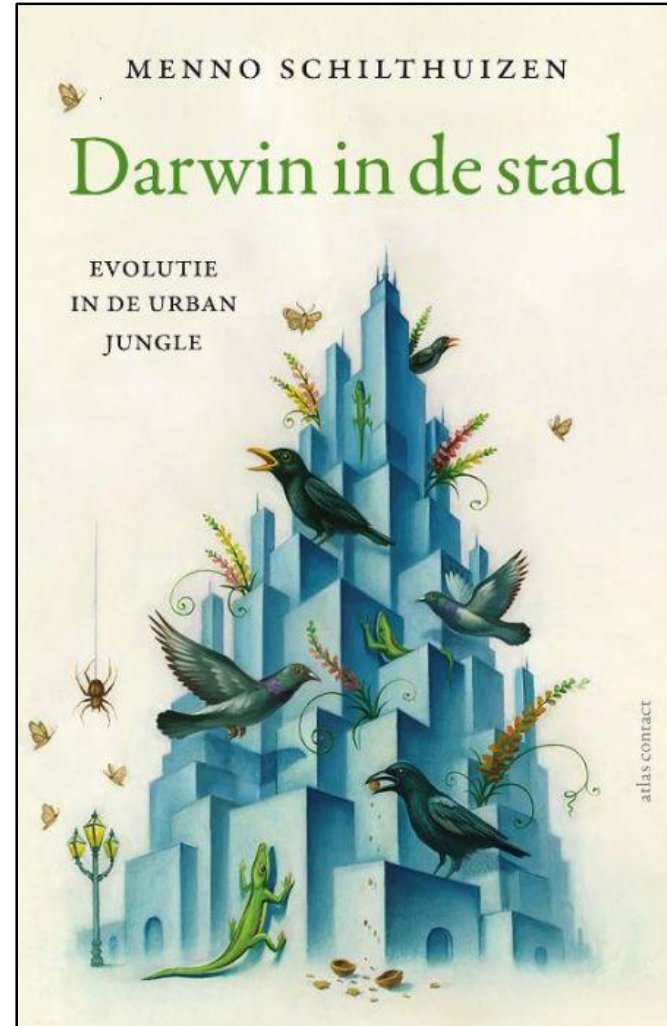
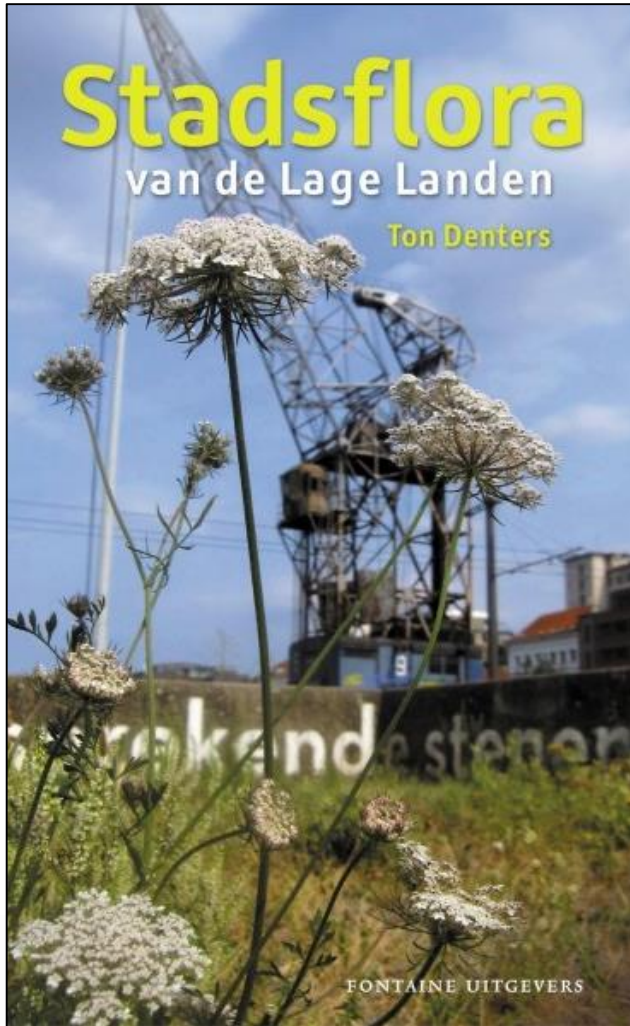
Plantensociologische Kring Nederland Programma 2018 met focus op stadsplantengemeenschappen	
Amsterdam 6 september Ton Denters & Joop Schaminée	Gemeenschappen met veel mediterrane nieuwkomers. Bezoek Stenen Hoofd (havenhoofd met Zandwolfsmelk, Muurmave, Schubvaren). Vegetaties van steenglooiingen met enige vindplaats (al sinds 1847) van Steenhavikskruid <i>Hieracium rigens</i> in ons land.
Utrecht 14 september Wim Vuik	Gemeenschappen met bijzondere nieuwkomers en onverwachte 'stedelingen' (Groene bermzegge, Boskortsteel) in met name tuingangen. Ook tocht langs puttenflora en ruderaal biotopen met bedreigde stadsplanten als Wolfskers (historische vindplaats) en Gifsla.
Groningen 20 september Edwin Dijkhuis	Stedelijke biotopen met rijke stadsflora; langs typische stadsplantengemeenschappen in tuingangen en langs muurkanten, met opmerkelijke soorten, waaronder Rankende duivenkervel.
Nijmegen 31 augustus Niels Eimers	Havenflora met de uiterst zeldzame Knikbloem (<i>Chandrilla juncea</i>), tocht langs stadsplantengemeenschappen in Nijmeegse binnenstad met breed scala aan bijzonderheden, elementen van een boeiende vegetaties.
Middelburg 15 oktober Wim van Wijngaarden & Grada Menting	Toplocatie voor stedelijk flora, veel opmerkelijke soorten (zoals <i>Mellilotus indica</i> , <i>Polygonum fugax</i>). Langs nieuwe straatgemeenschappen die worden bepaald door Slaapkamergeluk, Schijnpapaver en Donzige klapproos. Ook bezoek aan de florantieke kaaien.

PKN-excursie Nijmegen (Foto: Jan Jansen)

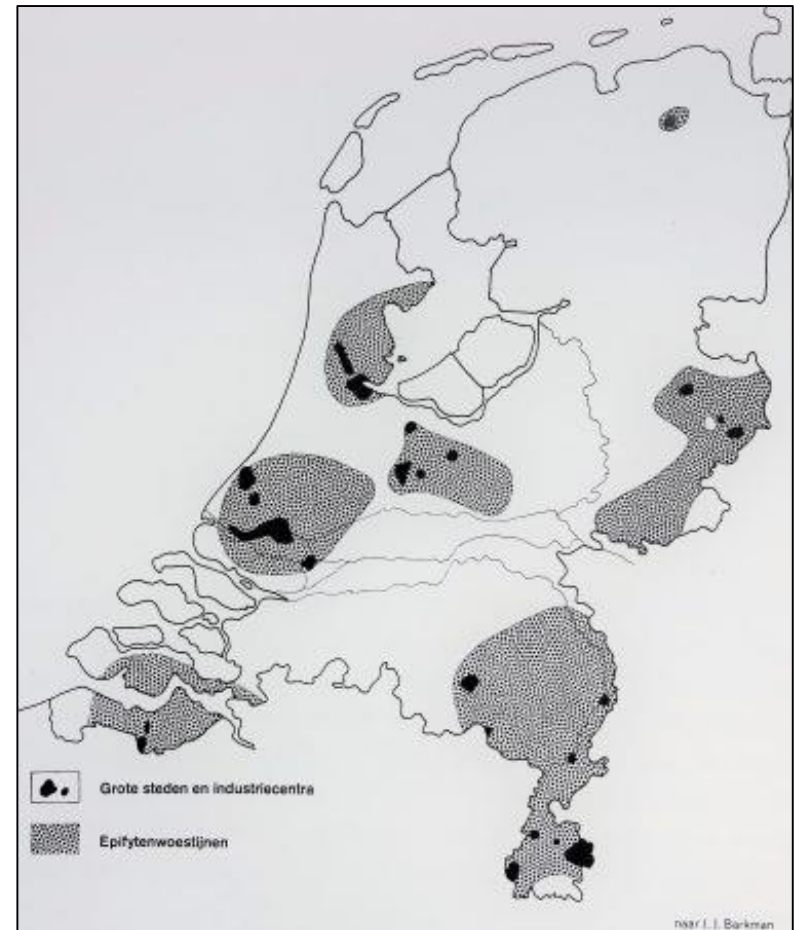
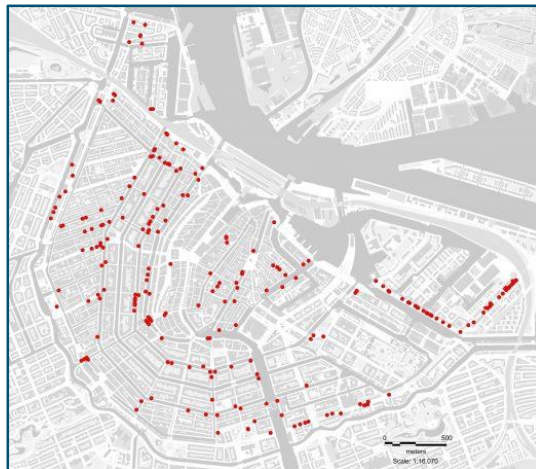
- ❖ Het eigen karakter van urbane gebieden
- ❖ Stedelijk botanisch erfgoed
- ❖ Oude en nieuwe plantengemeenschappen in de stad
- ❖ De toekomst van biodiversiteit in de stad

Het eigen karakter van urbane gebieden

- ❖ Stenige milieus
- ❖ Gemiddeld hogere temperaturen
- ❖ Versnelde genetische processen

Floradistricten

Overzicht van de floradistricten

	Z	Zuid-Limburgs district
Pleistoocene districten		
	Dr	Dreents district
	G	Gelders district
	K	Kempens district
	S	Subcentreurop district
	V	Vaams district
Hafdistricten		
	E	Estuariëndistrict
	L	Laagveendistrict
	N	Noordelijk kleidistrict
Duindistricten		
	R	Renodunaal district
	W	Waddendistrict
	F	Fluviatiel district
	Y	Usselsepolders
		Urbane gebieden
		Maritiem district

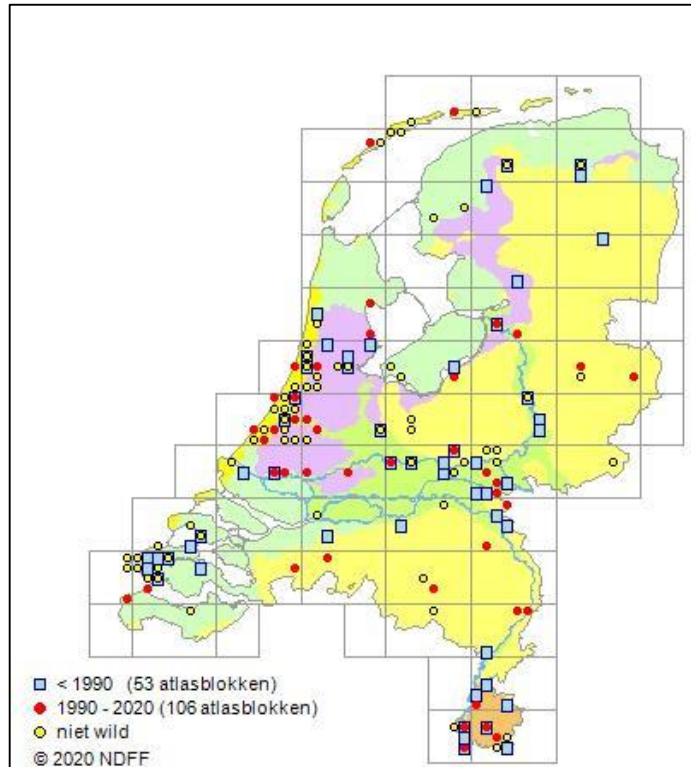

- ❖ Door Van Soest omstreeks 1930 gedefinieerd, nadien onder meer door Weeda nader geformuleerd
- ❖ Geen plantengeografisch district in de formele zin van het woord, maar azonaal
- ❖ Stadskernen, maar ook industriegebieden, steendijken, oude muren en spoorwegemplacements
- ❖ Zeer veel eigen soorten en veel 'nieuwe' soorten (Duistermaat: 220 nieuwe soorten, waarvan 120 ingeburgerd, waaronder 75 typische stadsplanten)

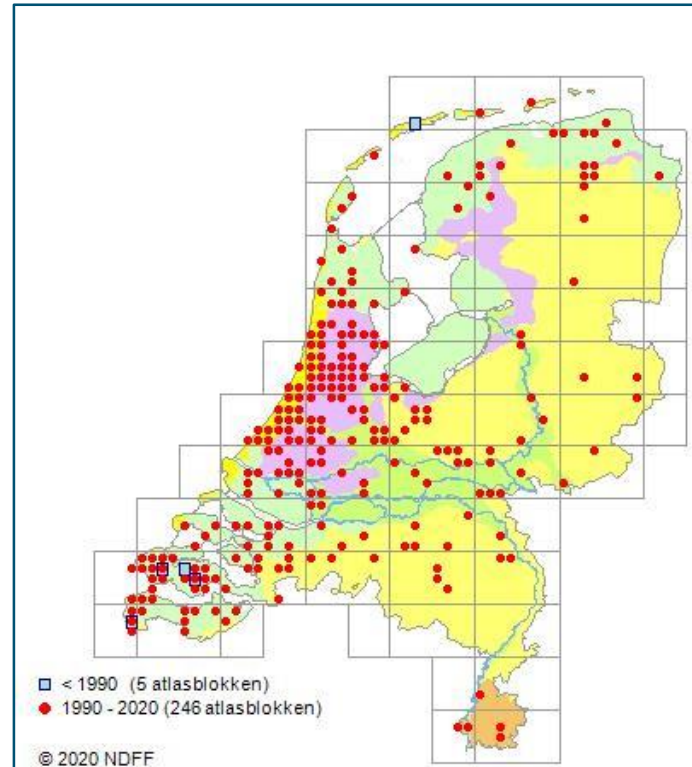
Stedelijk botanisch erfgoed

Erysimum cheiri (Muurbloem)

Slaapkamergeluk (Soleirolia soleirolii)

Enkele voorbeelden

- ❖ *Hieracium rigens* (Muurhavikskruid)
- ❖ *Euphorbia seguieriana* (Zandwolfsmelk)
- ❖ *Chondrilla juncea* (Knikbloem)
- ❖ *Ceterach officinarum* (Schubvaren)

Nationale plantencollecties...

- ❖ Grote muggenorchis van de Kunderberg
- ❖ Karwijselie van de Willinks Weust
- ❖ Breed wollegras van de Lemselermaten
- ❖ Kruisbladgentiaan van Meijendel
- ❖ maar ook...
- ❖ Schubvaren van Amsterdam
- ❖ Knikbloem van Nijmegen

... en de borging van onze bedreigde flora

Overdracht van Zandwolfsmelk en Steenhavikskruid naar het stadsplantenhofje De Braak in Heemtuin Amstelveen. De planten vormen een 'back-up'; mochten deze soorten in Amsterdam verloren gaan, dan is herintroductie mogelijk. Op foto van links naar rechts zadenexpert Rob Bouman en de heemtuinbeheerders Josien en Walter Busse (Foto: Ton Denters)

Oude en nieuwe plantengemeenschappen in de stad

De stenen stad: 'oude' plantengemeenschappen (tred)

Pg. 183		
Associatie van Engels raaigras en Grote weegbree		
Pg. 184	SP ☀	Tredgemeenschap, op bemeste, uitdrogende grond
Associatie van Varkenskers en Schijfkamille Schijfkamille; Steenkruidkers; Grove varkenskers; Gewoon varkensgras; Straatgras; Grote weegbree; Herderstasje		Gehoorde klaverzuring; Postelein; Kleine majer; Liggende wolfsmelken (Straatwolfsmelk); Beklierde basterdwederik ? Kleine varkenskers;
Pg. 185	SP	Tredgemeenschap, veelal straatpioniers, op bemeste, meer vochtige grond
Associatie van Vetmuur en Zilvermos Liggende vetmuur; Donkere vetmuur; Straatliefdegras; Gewoon varkensgras; Straatgras; Grote weegbree		Kransmuur; Kamilleknopje; Berijpt beemdgras; Kogelduizendknoop; Klein fakkelgras; Kransgras; Muurwalstro; Kaal knopkruid Sporobolus indicus Bostabak; Petunia/ <u>Calibrachoa</u>
Pg. 321	[SP] ☀	Ammoniakminnende plantengemeenschap
Associatie van Kleine brandnetel Kleine brandnetel; muurganzenvoet; klein kaasjeskruid; Kleine ooievaarsbek		
Pg. 322 Kruipertjes-associatie	SP ☀	Warmte-, droogte- en matig stikstofminnende niet betreden storingsgemeenschap
Kruipertje; Herderstasje; Gewone raket; Bijvoet;		Spaanse dravik; Hoge dravik; Brede raket; Zuidelijke brandnetel

Bryo-Saginetum procumbentis

De stenen stad: 'oude' plantengemeenschappen (muren)

Pg. 194	MP	Bovenop oude muren, bestratingen; "De poortruïne van Sluis is een klassieke vindplaats"
Associatie van Kandelaartje en Plat beemdgras Kandelaartje; Plat beemdgras; Wit vetkruid; Muurpeper; Veldereprijs; Vroegeling		Stijf hardgras; Klein glaskruid; Ronde ooievaarsbek; overige sedums;
Pg. 259	MP	(Ruige) muurbegroeiingen op relatieve voedselrijke, (uit)droge(nde) muren.
Associatie van Klein glaskruid Klein glaskruid; Plat beemdgras; Muurleeuwenbek; Gele helmblom; Muurvaren		Soortenarm
Pg. 260	MP Z	Een warmteminnende gemeenschap op vaak eeuwenoude, met zachte kalkspecie gevoegde, sterk verweerde en verbrokkelde muren.
Muurbloem-associatie Muurbloem; Stengelomvattend havikskruid; Klein glaskruid; Plat beemdgras; Muurleeuwenbek; Muurvaren; Stinkende gouwe; Grote zandkool		Tengere zandmuur; Grote leeuwenbek; Euphorbia characias (subsp. wulfenii)
Pg. 262	MP	Varenrijke, vochtige, ruige, veelal waterkerende muren (gracht-, kade- en sluismuren), muren bij lekkende regenpijpen.
Tongvaren-associatie Tongvaren; Steenbreekvaren; Muurvaren; Blaasvaren; Zwartsteel; Mannetjesvaren; Gewone en toenemend ook Brede eikvaren, Wijfjesvaren, Smalle stekelvaren; Gele helmblom;		Veel varensorten, waaronder Moeras-, Konings-, (Smalle) IJzer- en Glansschildvaren; Wolfspoot; Kruipklokje; Muurfijnstraal; Spoorbloem; Hartbladige els; Vlinderstruik; Bochtig havikskruid; [Halsbloem]; Zachte vrouwenmantel
Pg. 261	MP	(Pionier)muurvaren-gemeenschap op relatief voedsalarme (weinig humus), droge plaatsen.
Muurvaren-associatie Muurvaren; Steenbreekvaren; Schubvaren; Zwartsteel; Gewone en Brede eikvaren		Soortenarm Uitstaande vetmuur; Sedums (Muurpeper, Wit vetkruid, Tripmadam);

Filici-Saginetum

De stenen stad: 'nieuwe' plantengemeenschappen

Stokroos-associatie		Gevelmuurgemeenschap op zonnige, (zeer)warme, voedselrijke plekken.
Stokroos; Tuinkaasjeskruid; Beklierde nachtschade		Donzige klapproos; Stinkende gouwe; Walstroleeuwenbekje; Spoorbloem; Wilde marjolein; Stijf ijzerhard; Bossalvia; Citroenmellise, Prikneus; Venkel; [Zegekruid]; Straatklokjes: Kruipklokje, Dalmatiëklokje; Muurfijnstraal
Associatie van Slaapkamergeluk en Schijnpapaver [Zie ook pg. 185 Associatie van Vetmuur en Zilvermos]		Op vochtige, beschaduwde, vorstluwe, stenige, geplaveide plaatsen, met name oude stegen, straatjes, gangen, langs oude heggen, oude binnentuinen en hofjes.
Stadsplanten [Pg. 333]		Een nieuwe stadsplantengemeenschap, die beschreven is in Stadsplanten (2004), en die in Zeeuwse steden ook te vinden is en vooral in Middelburg in optima vorm te vinden is. Kenmerkend zijn Slaapkamergeluk, Schijnpapaver, Muurleeuwenbek, Gele helmbloem, [Muursla], Bleke basterdwederik.
		Schijnaardbei; Glanzige ooievaarsbek; Purper bosviooltje; Moerasanemoon;
Vochtige muurkanten		[Westerse] karmozijnbes; Muursla; Kransnemesia; Vroeg havikskruid; Tweekleurig springzaad; Mansbloed;

Erigeron karvinskianus (Muurfijnstraal)

De ruige stad: 'oude' plantengemeenschappen (ruderaal)

Pg. 324 (pg. 318) Slangenkruid-associatie		Vervolg gemeenschap op pg. 318
Slangenkruid; Gewone ossentong; Middelste teunisbloem; Koningskaars; Wilde reseda; Canadese fijnstraal;		Wouw; overige toortsen (<i>Verbascum speciosum</i>);
Pg. 319 Associatie van raketten en Kompassla gaat over in Honingklaver-associatie (Pg. 326)		Bouwterreinen/langs spoorwegen. Op verstoorde (ruderaal), opengemaakte bodems. Zonnige, ruderaal, droog tot iets vochtige, (schelp/kalkhoudende) zand-, grindige gronden.
Kompassla; Kleverig kruiskruid; Hongaarse raket; Gewone raket; Oosterse raket; Grote zandkool; [Kleine zandkool]; Canadese fijnstraal; Amerikaanse kruidkers; Reukeloze kamille Absintalsem		Welriekende ganzenvoet; Ruige fijnstraal; Bleek cypergras; Gele kamille; Meisjesogen Bezemkruid; Fijnstralen (<i>Conyza</i> 's); Dubbelkelk
Pg. 326 (pg. 319) Honingklaver-associatie		Vervolg gemeenschap op pg. 319
Witte honingklaver, Citroengele honingklaver; Luzerne; Spiesraket; Boerenwormkruid; Late guldenroede; Bijvoet;		Luzerne; Kleine honingklaver Grijze mosterd; Bolletjesraket; [Grijskruid]; Rechte ganzelik; Helianthus-soorten
Pg. 323		Ruderaal, (zeer) stikstofrijk- en vaak ammoniakrijke, zoomgemeenschap
Associatie van Ballote en andere netels Stinkende ballote, Hartgespan, Wegdistel, Moederkruid, Grote brandnetel, IJle dravik		Gifsla; Groot glaskruid; Grote kaardenbol; Gewone klis [Bilzekruid, Wolfskers]

Echio-Verbascetum

De groene stad: 'oude' plantengemeenschappen

Pg. 310 (incl. pg. 309) Tuinbingelkruid-associatie / ereprijsen	 Z	Op kalkhoudende bodems
Tuinbingelkruid; Gewone duivenkervel; Paarse dovenetel; Kroontjeskruid; Tuinwolfsmelk; Rood guichelheil; Hondspeterselie;	[Grote-, Akker-, Gladde-, Vreemde ereprijs] Kruisbladwolfsmelk; Kleine leeuwenbek;	
Pg. 311 Associatie van Korrelganzenvoet en Stijve klaverzuring	? Z	
Pg. 314 (zie pg. 300)	? Z	Pioniergemeenschap voorafgaand aan 310
Associatie van Ruige klaproos Bleke klaproos, Ruige klaproos, Zandraket, Akkerklimopereprijs		
Begraafplaatsen	Zandhoornbloem; Vroegeling; Zandraket; Witte winterpostelein; [Schijnklimopereprijs]	
Pg. 340		Urbanum-gemeenschap
Associatie van Look-zonder-look en Dolle kervel Look-zonder-look; Akkerkool; Stinkende gouwe; dovenetels (Bonte), Geel nagelkruid; Pg 338 <i>Heggendoornzaad-Associatie Z</i>	Judaspenning; Puntwederik; Gewoon robertskruid Heggendoornzaad	
_ Tuingangengemeenschap	Geel nagelkruid; Stinkende gouwe; Overblijvende ossentong; Karmozijnbes; smeerwortels; Helleborus-soorten; Tweekleurig springzaad; Groot heksenkruid; Tuinooievaarsbekken; Bosvergeet-mij-nietje;	
Schaduwrijke oude tuinen / parkbossen	Klimopbremraap	
	Bergbasterdwederik; Bosveldkers; Brede wespenorchis	
Tuionkruiden	Tuinwolfsmelk;	

Alliario-Chaerophylletum

De toekomst van biodiversiteit in de stad

- ❖ **Zadenmengsels** Het aanbod van zadenmengsels moeten worden geëvalueerd. Veel van deze mengsels bevatten uitheemse soorten dan wel inheemse soorten waarvan de bron in het buitenland ligt en die vele generaties zijn doorgekweekt op zo opvallend mogelijk bloemen.
- ❖ **Zaadhofjes** Op allerlei plekken in de stad kunnen zaadhofjes worden aangelegd.
- ❖ **Trots op zeldzaamheden** Wees ervan bewust dat in het stedelijke gebied vele zeldzame plantensoorten voorkomen, die volledig zijn aangewezen op de hier aanwezige omstandigheden.
- ❖ **Samen optrekken** Een soortendiverse stad is niet een doel dat bij de bestuurders óf bij het publiek kan worden neergelegd, het is bij uitstek een gemeenschappelijk verhaal.
- ❖ **Gemeentelijke natuurgebieden** Wijs natuurgebieden aan binnen de stad of gemeente.
- ❖ **Ecologische hoofdstructuur** In lijn met een nationale en provinciale ecologische hoofdstructuur is het ook mogelijk om binnen een stad of gemeente een dergelijke structuur in te richten.
- ❖ **Aanbesteden** Betere beplanting begint bij de juiste aanbestedingen.

Copyright Partizan Public

Met dank voor jullie aandacht